

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Seinäjoen kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä kotoutumisen edistämiseksi.

Seinäjoen kaupunki pitää uudistuksen peruslinjaa – kotoutumiskoulutusten selkeyttämistä, joustavoittamista ja työelämäyhteyksien vahvistamista – lähtökohtaisesti kannatettavana. On perusteltua kehittää koulutuspolkuja siten, että maahan muuttaneiden kotoutuminen, kielitaidon vahvistuminen ja työllistyminen etenevät nykyistä sujuvammin. Uudistuksen onnistuminen edellyttää kuitenkin, että rahoitus, palvelujen laatu ja saavutettavuus varmistetaan yhdenvertaisesti eri alueilla.

Vapaan sivistystyön rooli kotoutumiskokonaisuudessa turvattava.

Kansalaisopistot muodostavat valtakunnallisesti kattavan, matalan kynnyksen koulutusverkoston, jonka roolia kotoutumisen edistäjänä tulee vahvistaa. Vapaan sivistystyön oppilaitokset tavoittavat tehokkaasti sekä heikoimmassa asemassa olevat kotoutujat että työssäkäyvät aikuiset. Seinäjoen kansalaisopisto tarjoaa jatkuvan haun kursseja, monitasoisia suomen kielen opintokokonaisuuksia, monikielistä ohjausta ja iltaopetusta. Lisäksi Seinäjoen kansalaisopisto on alueelle yleisiä kielitutkintoja tuottava oppilaitos, jota aiotaan jatkossakin kehittää alueen veto- ja pitovoiman lisäämiseksi. Näillä Ohjaavan Opiston peruseriaatteilla tuetaan oppijoiden arkea ja edistetään kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan. Seinäjoella kansalaisopisto on luonteva ja koeteltu tekijä tässä kokonaisuudessa. Kaupungin ja erityisesti elinvoimapaalveluiden näkökulmasta toiminta on tässä suhteessa ollut hyvää ja myös uusia toimitapoja löytävää.

Ilmajoella toimivan Etelä-Pohjanmaan opiston osalta uudistusten myötä uhkana on menettää yhteisöllinen ja kasvattava toimintaympäristö minkä kansanopisto voi tarjota. Asiakasnäkökulman lisäksi Ilmajoelle on muodostunut maakunnan osaamiskeskus, jossa ammattitaito ja osaaminen yhdistyvät ja palvelevat samalla koko maakuntaa. Tätä osaamista on yhä vaikeampi ylläpitää maakunnassa, mikäli vapaan sivistystyön osuutta leikataan.

Lukutaitokoulutus rahoitetaan erillisen mallin kautta.

Lukutaitokoulutus tarvitsee oman rahoitusmallinsa ja riittävät resurssit. Lukutaidottomien ja sekundaarilukutaitoisten opiskelijoiden oppiminen vie huomattavasti aikaa, ja koulutuksen lyhyt kesto altistaa heidät keskeyttämiselle. Alueellinen tasa-arvo on turvattava, sillä pienillä paikkakunnilla ryhmäkoot eivät aina riitä lähitoteutuksen järjestämiseen. Asiantuntijatehtävissä toimiminen edellyttää vähintään B2-tason kielitaitoa. Tällä hetkellä sopivaa kielikoulutusta on rajallisesti tarjolla, mikä hidastaa korkeasti koulutettujen työllistymistä. Tarvitaan selkeitä, työelämän tarpeisiin vastaavia B2-tason kielikoulutuspolkuja

Velvoitteiden ja sanktioiden rinnalla varmistetaan koulutuksen laatu, riittävä rahoitus ja saavutettavuus.

Uudistuksen tavoitteet ovat kannatettavia, mutta niiden toteuttaminen edellyttää realistisia aikatauluja, riittäviä resursseja ja erilaisista lähtökohdista tulevien oppijoiden huomioimista. Kansalaisopistojen ja vapaan sivistystyön vahva rooli tukee yksilöllisiä oppimispolkuja ja lisää koulutuksen saavutettavuutta. Kotoutumiskoulutuksen tulee olla joustava ja yhdenvertainen kokonaisuus, joka tukee sekä kielitaidon kehittymistä että kotoutujien hyvinvointia ja osallisuutta.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Turvataan vapaan sivistystyön rahoitus niin, ettei koulutustarjonta romahda.

Vapaa sivistystyö tavoittaa heikoimmassa asemassa olevat kotoutujat, kuten kotivanhemmat, matalan koulutustason maahanmuuttajat ja lukutaidottomat. Kotoutumiskoulutuksen osuus oppilaitosten rahoituksesta on merkittävä, ja esitetyt leikkaukset uhkaavat johtaa irtisanomisiin ja koulutustarjonnan romahdukseen etenkin keskisuurissa kaupungeissa ja haja-asutusalueilla. Seinäjoen kansalaisopiston tarjoamat palvelut ovat keskeisiä kotoutumisen saavutettavuuden kannalta. Leikkaukset heikentävät opistojen toimintakykyä ja heikentävät kotoutumisen laatua. Hallituskaudelle suunnitellut, vuodesta 2027 alkaen toteutettavat säästöt kohdistuvat kotoutumisen alkuvaiheen koulutukseen, ohjaukseen ja palveluihin. Nämä toiminnot ovat tutkitusti vaikuttavimpia, ja laajat leikkaukset voivat tuottaa lyhyen aikavälin säästöjä, mutta pitkällä aikavälillä lisätä työttömyyttä, syrjäytymistä sekä sosiaali- ja terveystalouden kustannuksia.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Varmistetaan kansalaisopistojen ja muun vapaan sivistystyön rahoitus ja toimintaedellytykset osana velvoittavuuden toimeenpanoa.

Vapaa sivistystyö ja kansalaisopistot muodostavat kattavan, matalan kynnyksen koulutus- ja ohjausverkoston, joka on monille kotoutujille ainoa realistinen väylä velvoitteiden täyttämiseen. Kansalaisopistojen liiton näkemyksen mukaisesti opistot tavoittavat erityisesti heikoimmassa asemassa olevat, kuten luku- ja kirjoitustaidottomat, kotivanhemmat ja vähän koulutetut. Pienryhmäopetus, joustavat toteutukset ja ohjauksen saatavuus ovat ratkaisevia, jotta velvoitteet ovat aidosti toteutettavissa. Seinäjoen kansalaisopiston käytännön kokemus osoittaa, että jatkuva haku kieliryhmät, iltaopetus ja monikielinen neuvonta mahdollistavat osallistumisen työn ja perhe-elämän rinnalla. Mikäli tämä matalan kynnyksen tarjonta heikkenee, velvoittavuus ei käytännössä voi toteutua yhdenvertaisesti ja riski palveluista putoamiseen kasvaa. Paikallisesti monikielisen

yhteiskuntaorientaatiokoulutuksen pilotointi on myös onnistunut mainiosti ja osallistujat ovat saaneet kattavasti tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta kielellä, jota ymmärtävät erinomaisesti ja pystyvät ilmaisemaan itseään.

Yksilön aktiivisuutta korostava linja on sinänsä perusteltu, mutta ei voi johtaa vastuun siirtämiseen yksilölle ilman riittävää tukea. Kotoutuminen on kahdensuuntainen prosessi: yhteiskunnan tulee tarjota väylät ja edellytykset, jotta yksilö voi kantaa osuutensa. Elämäntilanteet, terveydelliset tekijät ja perhevastuut vaihtelevat – myös motivoituneen ja aktiivisen henkilön kohdalla – eikä sanktiomallia tule soveltaa, kun osallistuminen ei ole realistista.

Velvoittavuuden peruslinja on kannatettava, mutta sen oikeudenmukainen toimeenpano edellyttää saavutettavia palveluja, yksilöllistä tukea ja laissa määriteltyjä joustoja. Ilman näitä riski syrjäytymisen lisääntymisestä ja palveluista putoamisesta kasvaa – erityisesti haavoittuvissa ryhmissä. Vapaa sivistystyö ja kansalaisopistot ovat keskeinen osa toimivaa ja yhdenvertaista velvoittavuusmallia; niiden asema ja rahoitus tulee turvata, jotta lain tavoitteet voidaan tosiasiallisesti saavuttaa.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Vahvistetaan monikielisen yhteiskuntaorientaation asemaa.

Varhainen, vaiheittainen ja monialainen arviointi on ehto vaikuttavalle kotoutumiselle. Yhden tapaamisen malli ei useinkaan riitä ja lisää virhearvioiden sekä sanktioiden riskiä.

Monikielinen yhteiskuntaorientaatio on vakiinnutettava laadullisesti ja rahoituksellisesti, jotta alueellinen yhdenvertaisuus toteutuu.

Arviointiosaaminen, resurssit ja joustavat prosessit varmistavat, että sekä heikoimmin valmiuksin tulevat että korkeasti koulutetut ohjautuvat nopeasti oikeille poluille.

Muut huomiot

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt lausuntoa hallituksen esitysluonnoksesta, joka muuttaisi kotoutumisen edistämisestä annettua lakia ja siihen liittyviä lakeja. Tavoitteena on uudistaa kotoutumispalvelut niin, että kotoutuminen perustuu kielen oppimiseen, työnteekoon sekä perehtymiseen suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen sääntöihin, sekä koordinoida rahoitus kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen osana hallitusohjelman säästötavoitteita.

Pidämme kotoutumispolkujen selkeyttämistä ja vaikuttavuuden vahvistamista perusteltuina tavoitteina. Samalla toteamme, että rahoituksen kokoaminen yhteen kanavaan, laaja säästötavoite sekä palvelujen velvoittavuuden kiristyminen edellyttävät nykyistä täsmällisempää toimeenpanosuunnittelua, jotta yhdenvertaisuus ei heikkene ja kunnat pystyvät vastaamaan velvoitteisiin.

Latvanen Teppo
Seinäjoen kaupunki